

Finansinės žinios, susijusios su Pasaulinės pinigų savaitės 2024 tema

„APSAUGOK SAVO PINIGUS – UŽSITIKRINK ATEITĮ“

Pasaulinės pinigų savaitės 2024 metu daugiausia dėmesio skiriama saugiam pinigų valdymui ir pabrėžiama, kaip svarbu atsakingai ir sąmoningai elgtis su asmeniniais finansais, žinant apie galimas rizikas finansų sektoriuje ir siekiant apsaugoti savo sunkiai uždirbtus pinigus.

Rizika finansų sektoriuje yra susijusi su finansinėmis apgavystėmis ir sukčiavimu, pavyzdžiui, bandymais išvilioti pinigus ar apsipirkimu internetu ir su duomenų privatumu, pavyzdžiui, tapatybės vagyste.

Dėl menko finansinio raštingumo ir patirties trūkumo jaunimas ypač dažnai nukenčia nuo finansinio sukčiavimo ir apgavysčių.

Pasaulinėje pinigų savaitėje 2024 dalyvaujančios organizacijos kviečiamos rengti vaikams ir jaunimui skirtas veiklas, seminarus, pamokas ir kt. – jų metu pabrėžti saugaus pinigų valdymo svarbą. Pasaulinė pinigų savaitė 2024 gali tapti galimybe jaunimui įgyti finansinių žinių ir gebėjimų šiose srityse.

Dalyvaujančios organizacijos, atsižvelgusios į amžių, gali skatinti vaikus ir jaunimą įgyti tokių su Pasaulinės pinigų savaitės 2024 tema susijusių finansinių žinių.

6–10 METŲ IR VYRESNI VAIKAI

- Žino, kad pinigai gali būti įvairių formų – banknotai, monetos ir elektroniniai pinigai.
- Žino, kad vartotojai turi įstatymų saugoma teises.
- Žino, kad vartotojai turi teises ir pareigas.
- Žino, kas yra tapatybės vagystė ir kad asmens duomenys, įskaitant finansinius, turėtų būti saugomi ir atskleidžiami atsargiai.
- Žino, kad ne visi informacijos apie pinigus šaltiniai yra patikimi.

11–15 METŲ IR VYRESNI VAIKAI

- Moka įvertinti įvairių pinigų formų (įskaitant pinigus ir tradicinės ar elektroninės formos valiutas, kurios laikomos ir nelaikomos teisėta atsiskaitymų priemone ir kt.) ypatybes ir riziką.
- Gali naudotis skaitmeniniais būdais saugiai atsiskaityti už prekę ar paslaugą arba pervesti pinigus (pvz., telefonu) ir analizuoti galimą riziką bei išlaidas.
- Supranta, kad kai kurie finansiniai produktai yra rizikingi dėl savo savybių ir kad, investuojant į tokius produktus, galima prarasti pinigus arba net būti apgauti ar nesąžiningi.
- Supranta, kad didelę grąžą žadančios investavimo galimybės visada yra susijusios su didesne rizika.
- Supranta, kad, pirkdami finansines paslaugas ar produktus, taip pat ir skaitmeniniais kanalais, vartotojai yra apsaugoti vartotojų apsaugos taisyklėmis, teisės aktais, įstatymais.
- Žino, kad finansinių paslaugų vartotojai turi su asmens duomenimis susijusias teises ir kad jie gali savo nuožiūra jomis naudotis.
- Supranta asmeninių finansinių duomenų, pavyzdžiui, sąskaitos informacijos, atskleidimo skaitmeniniu ar kitu būdu finansines pasekmes ir riziką.
- Saugo savo asmens duomenis (informaciją, susijusius su finansais, įskaitant naršymą internete).
- Gali atpažinti dažniausiai pasitaikančias finansines apgavystes ir sukčiavimą (pvz., PIN kodo nužiūrėjimą (angl. *shoulder surfing*), šnipinėjimo programas, bandymus išvilioti pinigus apgaulės būdu, neteisėtą nukreipimą į kitas interneto svetaines (angl. *pharming*) ir kt.) ir žino priemones, kaip nuo jų apsisaugoti.
- Gali atpažinti įspėjamuosius sukčiavimo požymius (pvz., pasiūlymus, kurie atrodo „per geri, kad būtų tikri“, „nerizikingas“ investavimo galimybes, spaudimą pirkti tuoj pat ir pan.).
- Tinkamai moka panaudoti apsaugos priemones internete (pvz., saugoti asmens duomenis ir slaptažodžius, naudoti sudėtingus ir skirtingus slaptažodžius, reguliariai juos keisti, niekam jų neatskleisti ir t. t.).
- Geba atpažinti nešališkus informacijos finansų klausimais šaltinius (pvz., iš valdžios institucijų ar kitų nepriklausomų šaltinių) ir atskirti informaciją nuo rinkodaros ir reklaminės informacijos.
- Moka atpažinti reklamą net tada, kai ji nėra pateikiama kaip reklama (pvz., filmuose, socialinėje žiniasklaidoje, per nuomonės formuotojus ir pan.).
- Žino, kad reklama ir socialinė žiniasklaida gali panaudoti tam tikras emocijas, kad įtvirtintų tam tikras elgesio tendencijas.
- Žino, kad elgsenos tendencijos gali lemti neracionalius ar neoptimalius sprendimus.
- Žino apie nuomonės formuotojų profesiją ir kaip jie uždirba pinigus.

16–18 METŲ IR VYRESNI JAUNI ŽMONĖS

- Gali paaiškinti, kodėl yra ribojama pinigų suma, kurią galima pasiimti iš banko sąskaitos ar pervesti (pvz., saugumo sumetimais, kovojant su pinigų plovimu).
- Žino, kad kriptoturtas susijęs su didele rizika, juo gali būti prekiaujama rizikingai, o tam tikras kriptoturtas gali būti apskritai nereguliuojamas.
- Atsargiai investuoja į rizikingus finansinius produktus ir paslaugas, kurie gali būti nereguliuojami (pvz., kriptoturtas).
- Moka pasinaudoti pagrindinėmis finansinių produktų ir paslaugų vartotojų teisėmis.
- Yra motyvuoti sužinoti informaciją apie finansines apgavystes ir sukčiavimą.
- Supranta, kaip veikia piramidinės ir (arba) *Ponzi* schemos ir supranta investavimo į jas pasekmes.
- Tvirtai žino, kokių reikia imtis veiksmų įtarus, kad tapo finansinio sukčiavimo ar apgavystės, įskaitant įtartinus prašymus pateikti informaciją ar imtis veiksmų, taikiniu (užblokuoti banko kortelę, kreiptis į finansinių paslaugų teikėją ir (arba) atitinkamas institucijas, kt.).
- Moka priimti finansinius sprendimus, pagrįstus nešališka informacija ir naudojantis patikimomis priemonėmis.
- Prašo finansinių paslaugų teikėjų ar tarpininkų pateikti informaciją, kuri turėtų būti pateikta prieš sudarant finansinius sandorius, ir tokią informaciją supranta.
- Atsižvelgia į tai, kad finansinio produkto pateikimo būdas (taip pat ir internete) gali lemti elgsenos tendencijas ir asmeninį sprendimą.
- Žino, kad specialiai pritaikytoms internetinėms reklamoms sukurti įmonės naudoja asmeninį skaitmeninį pėdsaką (taip pat ir naudodamos dirbtiniu intelektu pagrįstas priemones).
- Kritiškai ir savarankiškai mąsto jausdami išorinį spaudimą, įskaitant rinkodaros, draugų, socialinės žiniasklaidos (socialinės prekybos, memų akcijų (angl. *meme stocks*), nuomonės formuotojų ir kt.).

Šie gebėjimai ir kompetencijos yra pasiūlyti vadovaujantis Europos Komisijos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) Tarptautinio finansinio švietimo tinklo vaikams ir jaunimui parengta ir 2023 m. spalio mėn. paskelbta „**ES ir EBPO finansinių gebėjimų sistema vaikams ir jaunimui**“. Nors šios kompetencijos buvo parengtos Europos Sąjungai, jos gali būti taikomos ir kituose kontekstuose bei regionuose.

Rengdamos savo veiklas, Pasaulinėje pinigų savaitėje 2024 dalyvaujančios organizacijos gali vadovautis šiais gebėjimais ir kompetencijomis, o prireikus pritaikyti tai savo šalių nacionaliniam kontekstui. Visą gebėjimų ir kompetencijų sistemą gali naudoti bet kuri suinteresuota organizacija Pasaulinės pinigų savaitės metu ir vėliau organizuojant finansinio švietimo veiklą vaikams ir jaunimui.